

Δόμνα Βισβίζη: Μια άγνωστη καπετάνισσα του 1821

Γράφει η Χαραλαμποπούλου Αλκ. Πολυξένη, φιλόλογος

Μέλος του Δ.Σ. της Βυρωνικής Εταιρείας Ι.Π. Μεσολογγίου

Συντονίστρια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Η Βυρωνική Εταιρεία της Ιεράς Πόλεως Μεσολογγίου συμμετέχοντας στις Εορτές Εξόδου 2005 διοργάνωσε με τη συνεργασία της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας Ελλάδος - Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, μόνιμη έκθεση από τις συλλογές της των φιλελληνικών χαρακτηριστικών του 19^{ου} αιώνα με θέμα, « Ελληνική Επανάσταση και Ευρωπαϊκός Φιλελληνισμός ».

Ανάμεσα σε αυτές τις λιθογραφίες είναι και αυτή που στον κατάλογο, που εκδόθηκε από την Βυρωνική Εταιρεία και βρίσκεται στην σελίδα 24 , επιγράφεται, «Η Δόμνα Βισβίζη αποχαιρετά το γιο της Θεμιστοκλή» .

Ο Δημήτριος Βισβίζης- στο χαρακτηριστικό αναφέρεται ως Θεμιστοκλής- ήταν γιος του Χατζή-Αντώνη και της Δόμνας Βισβίζη. Σπούδασε στη Γαλλία από το 1826 με έξοδα της Επιτροπής του Παρισιού. Από τα πρώτα της βήματα η Επιτροπή του Παρισιού ασχολήθηκε περισσότερο με την οργάνωση στρατιωτικών αποστολών προς την επαναστατημένη Ελλάδα, ενώ ταυτόχρονα φρόντισε για την εκπαίδευση Ελληνοπαίδων . Το 1824 ήρθε στην Ελλάδα, ως απεσταλμένος της Επιτροπής, ο στρατηγός Ρος, για να πάρει μαζί του μερικά ελληνόπουλα κατά

προτίμηση από τους απογόνους ονομαστών αγωνιστών της επανάστασης. Με έξοδά της κάλεσε και τοποθέτησε σε διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα του Παρισιού (λύκεια, αγροτική σχολή, ναυτική σχολή) τους νεαρούς Κανάρη, Ψύχα, Αποστόλη, Τσαμαδό, Νέγρη, Παλαιολόγο, Κρατήρη, Παρθενόπουλο, Δημήτριο Μαυρομιχάλη και τον 12χρονο Θεμιστοκλή Βισβίζη. Η Δόμνα Βισβίζη μέσα στη φτώχεια και τις δυσκολίες που περνούσε εκείνη την περίοδο, δεν σταμάτησε να φροντίζει για το μέλλον των παιδιών της. Ζήτησε λοιπόν συστατική επιστολή από τη Διοίκηση για τον πρωτότοκο γιο της προκειμένου να την δώσει στον Γ. Δρακάτο, με την φροντίδα του οποίου ο Θεμιστοκλής συμπεριλήφθηκε στους νέους που θα ταξίδευαν στο Παρίσι.

Ο Θεμιστοκλής ήταν το αγαπημένο παιδί των φιλελληνικών κύκλων του Παρισιού. Εντυπωσιασμένη από την ιδιαίτερη ομορφιά του και τα χαρακτηριστικά της ελληνικής μορφής η γαλλίδα ζωγράφος Adele Tardieu, φιλοτέχνησε εκ του φυσικού πολλά πορτραίτα του όμορφου νέου. Η ωραία εικόνα του αποδόθηκε σε σύνθεση κάτω από την οποία είναι γραμμένα τα λόγια της μητέρας του, που του είπε ,αποχαιρετώντας τον ενώ έφευγε για το Παρίσι ,«Η Γαλλία με τη γενναιοδωρία της θα σε υιοθετήσει, θα σε αναθρέψει, θα σε εκπαιδεύσει. Όταν θα επιστρέψεις, ίσως δεν υπάρχω. Εσύ θα είσαι μεγάλος. Θυμήσου να εκδικηθείς για τον πατέρα σου».

Ένα από τα πορτραίτα αυτά λιθογραφήθηκε σε χιλιάδες αντίτυπα και πωλούνταν στη Γαλλία και την Ευρώπη σε μεγάλη τιμή. Από τα χρήματα που συγκεντρώνονταν αγοράζονταν τρόφιμα, φάρμακα και πολεμοφόδια και στέλνονταν από τη Γαλλία στην επαναστατημένη Ελλάδα. Με πρότυπο αυτό το πορτραίτο κατασκευάστηκε η προτομή του που στήθηκε στην πλατεία του Φάρου στην Αλεξανδρούπολη.

Το 1832 ο Θεμιστοκλής επέστρεψε στην Ελλάδα και διορίζεται ακόλουθος του Υπουργείου Εξωτερικών, ενώ από το 1845-1876 διετέλεσε Διοικητής Νάξου.

Η μητέρα του, Δόμνα, γεννήθηκε στην Αίνο της Ανατολικής Θράκης το 1783. Κόρη γαιοκτήμονα της Θράκης, ξακουστή αρχόντισσα της περιοχής, παντρεύτηκε το συμπατριώτη της πλοιοκτήτη Χατζή-Αντώνη Βισβίζη, που ήταν μνημένος στη Φιλική Εταιρεία, το 1809, με τον οποίο απέκτησαν πέντε παιδιά. Ακολούθησε και η δική της μύηση στο μεγάλο μυστικό από τον ίδιο το σύζυγό της. Η οικογένεια Βισβίζη προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες στις ναυτικές επιχειρήσεις του 1821 μαζί με τους άλλους Αινίτες. Η Αίνος ήταν οικονομικό και πνευματικό κέντρο της περιοχής με μεγάλη ναυτική δύναμη. Ήδη από το 1813 διέθετε 4 μεγάλα πλοία και 60 σακολέβες για να φθάσει τα 300 πλοία το 1821. Με τα πλοία αυτά οι Αινίτες διέσχιζαν την Ανατολική Μεσόγειο και έφθαναν μέχρι τη Συρία και την Αίγυπτο.

Οι Αινίτες στα τέλη Απριλίου-αρχές Μαΐου 1821 κήρυξαν την επανάσταση ακολουθώντας τους υπόλοιπους Έλληνες, κατέλαβαν το κάστρο και αιχμαλώτισαν τις τουρκικές δυνάμεις. Επειδή όμως απουσίαζαν τα Αινίτικα καράβια, κυριάρχησαν πάλι οι Τούρκοι. Λίγο αργότερα, ψαριανή μοίρα που δρούσε στο Β. Αιγαίο με αρχηγό τον Ανδρέα Γιαννίτη ανακατέλαβε το φρούριο. Στην επιχείρηση αυτή συμμετείχε και ο πλοίαρχος Χατζή-Αντώνης Βισβίζης με το πλοίο «Δόμνα» και με το μπρίκι «Καλομοίρα» που το διοικούσε με τη γυναίκα του Δόμνα. Το πλοίο αυτό χτίστηκε το 1817 στη Ρωσία από Ρώσους μαστόρους και ξυλεία (πεύκα) από την Αίνο. Έφερε 14 κανόνια- κλασικό μπρίκι- και για την κατηγορία του ήταν από τα μεγαλύτερα της εποχής του, μήκους 31,10μ. πλάτους 7,80μ. και χωρητικότητας 259 τόνων. Το μεγαλοπρεπές και επιβλητικό πλοίο διέθετε ευρύχωρο σαλόνι, πολυτέλεια για τους καιρούς εκείνους. Αυτό εξυπηρετούσε τον καπεταν-Αντώνη αφού ήθελε να έχει τη μεγάλη του οικογένεια μαζί του στα

ταξίδια. Αργότερα, το ευρύχωρο σαλόνι του πλοίου χρησίμευσε για τις συνεδριάσεις του Αρείου Πάγου της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδας καθώς και για τις συναντήσεις των αρχηγών των ελληνικών επαναστατικών σωμάτων της Ανατολικής Στερεάς όταν ήθελαν να συζητήσουν και να επιλύσουν προβλήματα του αγώνα. Η Αίγινα έμεινε για αρκετές ημέρες στα χέρια των Ελλήνων, όμως πέρασε και πάλι στα χέρια των Τούρκων. Οι κάτοικοί της κατέφυγαν στην επαναστατημένη Ελλάδα και προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα.

Ύστερα από αυτήν την εξέλιξη ο καπετάν-Αντώνης Βισβίζης επιβίβασε τη γυναίκα του και τα παιδιά του στην «Καλομοίρα» και ενώθηκε με τον ελληνικό στόλο. Η δράση του ήταν γνωστή. Στις 23 Μαρτίου ήδη είχε φορτώσει το πλοίο του από την Κωνσταντινούπολη όπλα και εφόδια που είχε συγκεντρώσει ο αγωνιστής και πρωτεργάτης της εξέγερσης της Χαλκιδικής Εμμανουήλ Παπάς με προορισμό το Άγιο Όρος και τη Χαλκιδική. Και στις ναυτικές επιχειρήσεις στην περιοχή της Κασσάνδρας η συμβολή του ήταν σημαντική. Όμως μετά τις δραματικές εξελίξεις στη Χαλκιδική, όπου η επανάσταση πνίγηκε στο αίμα, παρέλαβε τον Εμμανουήλ Παπά για να τον μεταφέρει στην Ύδρα. Ο Εμμανουήλ Παπάς πέθανε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού και αφού παρέδωσε τον νεκρό στους Ύδραϊους, έπλευσε για τον Ευβοϊκό κόλπο για να βοηθήσει στις επιχειρήσεις της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, υποστηρίζοντας με τα κανόνια του τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, τον Δημήτριο Υψηλάντη και τον Νικηταρά, στην Αγία Μαρίνα Λαμίας, προκειμένου να σταματήσουν την κάθοδο του Δράμαλη. Έτσι κατάφερε να σωθούν τα κυκλωμένα ελληνικά τμήματα από τους Τούρκους του Δράμαλη. Σύμφωνα με έγγραφο του Οδυσσέα Ανδρούτσου τον Απρίλιο του 1822, γράμμα ευγνωμοσύνης προς τον Βισβίζη, « ο καπετάν- Αντώνης διέθεσε για τον αγώνα στη Στερεά τρία κανόνια του κάμπου, σημαντική ποσότητα μπαρούτι, μπάλες κανονιών και τρόφιμα». Και ενώ περιέπλεε συνεχώς το βόρειο στενό της Εύβοιας από τις αρχές Απριλίου μέχρι τέλος Ιουλίου 1822 πολεμώντας

τον εχθρό, στις 21 Ιουλίου 1822 έχασε τη ζωή του από εχθρικό βόλι πάνω στο κατάστρωμα του πλοίου του.

Την 1^η Ιανουαρίου 1829, η κόρη του Μαριορίτσα Βισβίζη, ζήτησε από τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια, ως μνημόσυνο του πατέρα της, να δημοσιευθεί από το Εθνικό Τυπογραφείο ο επιτάφιος λόγος που συνέταξε. Ο Καποδίστριας αναγνωρίζοντας την προσφορά του διέταξε την δημοσίευση του λόγου (17 Ιανουαρίου 1829)

Μετά τον θάνατο του συζύγου της, την διοίκηση του πλοίου «Καλομοίρα» ανέλαβε ως καπετάνισσα η Δόμνα Βισβίζη. Είχε αποκτήσει ανάλογη εμπειρία, αφού είχε πάρει μέρος σε όλες τις μέχρι τότε ναυτικές επιχειρήσεις του αγώνα με τον σύζυγό της. Μόνη με τα πέντα παιδιά της διέσχισε τις ελληνικές θάλασσες και έδινε μάχες εναντίον του εχθρού. Με τη βοήθεια του υπαρχηγού του πλοίου καπετάν-Σταυρή συνέχισε την πολιορκία του Ευρίπου (Εύβοιας). Η προσφορά της Δόμνας Βισβίζη στην πολιορκία της Εύβοιας βεβαιώνεται και από τους προκρίτους του νησιού «...και αυτή μετά τον θάνατον εκείνου, εις την νήσον Εύβοιαν κατά το βόρειον μέρος με ειλικρίνειαν και πατριωτικόν ζήλον εδούλευσεν με το πλοίον του». Ο ιστορικός του Αγώνα Ιωάννης Φιλήμων την συγκρίνει με την Μπουμπουλίνα και μαζί με τον Νικόλαο Σπηλιάδη της δίνουν το όνομα «καταδρομέας του Αιγαίου».

Στα τέλη του 1823, σε αναφορά της προς το Υπουργείο Ναυτικών η Δόμνα Βισβίζη γράφει «Κατά το έτος 1822, εσυμφώνησεν ο μακαρίτης ο άνδρας μου μετά των Αρεοπαγιτών και των εφόρων της Εύβοιας, δια να σταθή με το πλοίον του εις την πολιορκίαν της Εύβοιας, να πληρώνεται παρά των Αρεοπαγιτών... πολλάκις εζήτησα να πληρωθώ, ως η συμφωνία μας, και μηδ οβολού μη δοθέντος μοι και φοβουμένη μήπως ήθελον οι ναύτες αναχωρήσει, ενώ ήτο αδύνατον να κρατηθεί η πολιορκία, επλήρωσα εξ ιδίων τα μηνιαία των, εξοδεύσασα δε προς τούτοις τόσον εις τας των ναυτών τροφάς, όσον και εις πολεμοφόδια...»

Η καπετάνισσα Δόμνα επί τρία χρόνια αγωνιζόταν, αψηφώντας τους κινδύνους και ξοδεύοντας όλη της την περιουσία, αφού η μόνιμη απάντηση της Σεβαστής Διοίκησης ήταν «ελλείπουσιν πόροι». Ενίσχυσε τους Έλληνες που πολεμούσαν στην Εύβοια και τη Στερεά μεταφέροντας τρόφιμα και πολεμοφόδια, ενεπλάκη σε ναυμαχίες και βομβάρδιζε εχθρικές θέσεις, ματαίωσε την μεταφορά των στρατευμάτων του Ομέρ Πασά από την Εύβοια στη Στερεά, εφοδίασε με πολεμικό υλικό και τρόφιμα την επαναστατημένη Σκιάθο και τα γειτονικά νησιά, βομβάρδισε το τουρκικό στρατόπεδο στα Βρυσάκια της Εύβοιας, εξασφαλίζοντας την επιτυχή απόβαση των Ελλήνων. Μάλιστα στην επιχείρηση αυτή λίγο έλειψε να χάσει το γιο της Θεμιστοκλή που τραυματίστηκε σοβαρά. Και η «Καλομοίρα» όμως είχε δεχθεί πολλές λαβωματιές.

Το Σεπτέμβριο του 1824 η «Καλομοίρα» περνά στα χέρια του κράτους. Συγκεκριμένα, στα τέλη του 1823 οι Υδραίοι της ζητούν το πλοίο για τις ανάγκες του Υδραϊκού ναυτικού και τους το παραχωρεί για να το χρησιμοποιήσουν σαν πυρπολικό «με όλα τα αναγκαία εξοπλισμένο», μιας και η καπετάνισσα βρισκόταν σε οικονομική ένδεια και δεν μπορούσε να συντηρήσει το πλήρωμα των 140 ανδρών. Με το πλοίο αυτό το 1824 πυρπολήθηκε από τον Πιπίνο στον Τσεσμέ η τουρκική φρεγάτα «Χαζνέ Γκεμισί», δηλ. το καράβι-ταμείο του τουρκικού στόλου, ή αλλιώς το θησαυροφυλάκιό του.

Έτσι με αυτόν τον ένδοξο τρόπο γράφτηκε ο επίλογος της ναυτικής ιστορίας της οικογένειας Βισβίζη. Η αγωνίστρια αποσύρθηκε από την ενεργό δράση, έμεινε χωρίς πλοίο και πάμπτωχη με τα πέντε ορφανά της «υστερημένα και αυτού του επιουσίου». Έζησε για λίγο στην Ύδρα, τη Σύρο και το Ναύπλιο αφού ούτε πατρίδα ελεύθερη, ούτε σπίτι είχε. Απευθύνεται προς την Σεβαστή Διοίκηση και ζητάει βοήθεια για τα απροστάτευτα ορφανά των οποίων ο πατέρας τους αφού ξόδεψε όλη την περιουσία του, έδωσε και τη ζωή του, «... δια να παρακινώνται και οι

λοιποί ομογενείς εις τον Ιερόν τούτον αγώνα αλύπως, βλέποντες την Διοίκησιν προστάτην των ορφανών και των χηρών». Δυστυχώς δεν έλαβε καμία βοήθεια. Η κατάσταση της χειροτερεύει και τον χειμώνα του 1826 βρίσκεται σε απελπιστική θέση. Έχει ήδη χάσει και ένα της παιδί από το λιμό που προηγήθηκε. Αυτόν τον χρόνο ο γιός της Θεμιστοκλής φεύγει για το Παρίσι «υιοθετημένος» από την Επιτροπή του Παρισιού.

Βοήθεια ζητάει με επιστολή της και από τον κυβερνήτη της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια ενώ βρίσκεται στο Άργος το 1829 «...όπως μοι γίνη καν μικρά εξοικονόμησης , ίνα περιθάψω και δυνηθώ να ανακουφίσω τα τέκνα μου και προλάβω αυτά πριν ή εκ της λιμοκτονίας εξοντωθώσι». Κάποιοι φρόντισαν να βγει για την καπετάνισσα μια μικρή σύνταξη, μόλις 30 δραχμών το μήνα. Τόσο κοστολόγησαν την προσφορά και τη θυσία του συζύγου της και της ίδιας στον μεγάλο αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας στον οποίον αφιερώθηκε ολοκληρωτικά. Όχι όμως της δικής της πατρίδας , της Αίνου, γιατί στη δική της πατρίδα δεν φύσηξε ποτέ ο αέρας της λευτεριάς. Το 1845 εγκαταστάθηκε στον Πειραιά, όπου πέθανε πάμπτωχη, εγκαταλειμμένη και λησμονημένη το 1850.

Η δημοτική μούσα της αφιέρωσε ένα δημοτικό τραγούδι. Λέει μεταξύ των άλλων:

Πουλάκι πόθεν έρχεσαι, πουλάκι αποκρίσου

Μην είδες και μην άκουσες για την κυρά Δομνίτσα,

Την όμορφη τη δυνατή την αρχικαπετάνα,

Πούχει καράβι ατίμητο και πρώτο μες τα πρώτα,

Καράβι γοργοτάξιδο, καράβι τιμημένο,

Καράβι που πολέμησε στις Ίμπρος το μπουγάζι.....

(έρευνα του Κομοτιναίου Αντώνη Ρωσσίδη)

Η Δόμνα Βισβίζη αποτόλμησε εξαιρετικές πράξεις και ασυνήθιστες, ξεπέρασε τα όρια του φύλου της και ακολούθησε τις δικές της διαδρομές ως καπετάνισσα και πολεμίστρια , αλλά και ως σύζυγος και μάνα. Δεν ήταν μόνο γενναία γυναίκα, αλλά ενέπνεε τον σεβασμό και την εμπιστοσύνη όχι μόνο στο πλήρωμα του πλοίου της, αλλά και στους συμπολεμιστές της. Τα πρόσφερε όλα με γενναιοψυχία για την απελευθέρωση του έθνους, αλλά η επίσημη ιστορία την αφήνει αμνημόνευτη και ξεχασμένη. Μόλις το 2005 η Ελληνική Πολιτεία έστησε την προτομή της στη λεωφόρο των Ηρώων στο Πεδίο του Άρεως στην Αθήνα και μνημείο της με τον σύζυγό της κοσμεί την πλατεία του Φάρου στην Αλεξανδρούπολη.

Χρέος μας είναι, έστω και καθυστερημένα, να αποκαταστήσουμε στην συλλογική ιστορική μνήμη όλους αυτούς που αγωνίστηκαν και τίμησαν τον όρκο τους στην Πατρίδα μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΠΑΠΥΡΟΣ LAROUSSE BRITANΙΚΑ, τομ.14^{ος}
- ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, τομ. ΙΒ, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ ΑΕ
- ΒΥΡΩΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ, «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ», ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2005,(κατάλογος έκθεσης).

- Κούκου Μ, Ο Ελληνισμός της Θράκης στον αγώνα του 1821,Θεσσαλονίκη,εκδόσεις Ερωδιός, 1998
- Ιωάννου Φιλήμονος , Δοκίμιον Ιστορικόν περί της ελληνικής επανάστασεως, τομ Γ΄